

Alþingi
Erindi nr. P 135/1466
komudagur 18. 7. 2008

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Umsögn Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum vegna frumvarps til laga um að gera kaup á vændi refsiverð (pskj. 207 – 192. mál).

Vændi á Íslandi finnst í nokkrum myndum eins og víðast hvar annars staðar í þeim löndum sem við berum okkur gjarnan saman við. Í skýrslu Bryndísar Bjarkar Ásgeirsdóttur, Hólmfriðar Lydiu Ellertsdóttur og Ingu Dóru Sigfúsdóttur um vændi á Íslandi sem gerð var að beiðni dómsmálaráðherra árið 2001 var vændi sett í nokkra flokka. Í fyrsta lagi skilgreindu þær nauðarvændi meðal unglinga sem eru í vímuefnaneyslu í þeim tilgangi að afla sér lífsviðurværis svo sem húsaskjól, mat, vímuefni, peninga og/eða annað. Um er að ræða bæði stelpur og stráka frá 13 til 18 ára sem leiðast út í vændi til að fjármagna vímuefnaneyslu. Í öðru lagi fyrirfinnst skipulagt vændi meðal fullorðinna einstaklinga þar sem vændið er skipulagðara og hópur kaupenda afmarkaðri þó svo að tilviljanakennt götuvændi og/eða vændi á börum/skemmtistöðum finnst vissulega meðal fullorðins fólks en þar kemur oft til sögunnar meiri vímuefnaneysla og ofbeldi. Markvissar aðferðir eru notaðar til að nálgast viðskiptavinum í gegnum dagblöð, á símalínum, á netinu ásamt því að reyna að nálgast væntanlega kaupendur í gegnum nektardansstaði. Í þriðja lagi skilgreina þær “skipulagt vændi” þar sem átt er við að þriðji aðili skipuleggi vændi annars aðila og hafi milligöngu um það. Vændissölum skipta þær í fjóra flokka; vændissalar sem selja “kærustur” sínar, vændissalar sem eru í kynlífssambandi við þann sem þeir selja, aðilar sem selja fleiri en einn einstakling t.a.m. á vændishúsum eða íbúðum og að lokum vændissalar sem starfa í tengslum við nektardansstaði. Þær tala um að sjaldnast sé um samband að ræða sem er á jafnréttisgrundvelli því oft hafi vændissalinn bein yfirráð yfir þeim einstaklingum sem hann seldur. Í fjórða lagi er að finna skipulagt vændi á nektardansstöðum svo og óskipulagt vændi af hálfu einstakra nektardansara og/eða að vændiskonur reyni að nálgast mögulega kaupendur fyrir utan staðina. Í fimmta og síðasta lagi benda niðurstöður þeirra til þess að barnavændi fyrirfinnist á Íslandi.

Ljóst er af rannsókn þeirra og erlendra rannsókna að einstaklingar í vændi eru líklegri en aðrir til að hafa lent í kynferðislegu ofbeldi, verið í vímuefnaneyslu og/eða glími við lága sjálfsmynd vegna slæmra uppeldisskilyrða eða annarra þátta. Ýmsir hafa snúið þessu við á þá vegu að spyrja hvaða einstaklingar það séu sem líta á vændi sem val og að það séu nánast eingöngu þau sem hafa brotna sjálfsmynd af einhverjum ástæðum. Þá hefur fólk átt afar erfitt með að hætta að stunda vændi og oft tekur afar langan tíma fyrir fólk að vinna úr afleiðingum þess.

Lítið annað er vitað um vændi á Íslandi enda er vændi vel falið á Íslandi, m.ö.o. “neðanjarðar” eins og víðast hvar annars staðar í nágrennalöndunum. Ekki er vitað hversu útbreitt vændi er á Íslandi, ekki er vitað hve margir einstaklingar stundi vændi á Íslandi, ekki er vitað hvar vændi er að finna, hvernig það er skipulagt, hve margar konur eru fluttar inn til landsins í þeim tilgangi að stunda vændi, hve margir kaupa vændi o.s.frv. Sömu sögu er að segja frá nágrennalöndunum hvort sem leitað er til Danmerkur, Svíþjóðar, Hollands eða t.a.m. Þýskalands þó vændi hafi verið rannsakað meira í þessum löndum. Vændisiðnaður þessara landa og annarra er að stórum hluta “neðanjarðar”. Rannsóknir frá Hollandi hafa enn fremur leitt í ljós að eftir lögleiðingu vændis sem starfsgreinar hafi ákveðin hluti vændisiðnaðarins

HASKÓLI ISLANDS

færst “neðanjarðar”. Þetta á sérstaklega við jaðarhópa eins og t.d. konur sem hafa verið fluttar inn ólöglega til að stunda vændi, fólk sem stundar vændi til að fjármagna eiturlyfjaneyslu o.fl.

Kaupendur vændis hafa lítið verið rannsakaðir í gegnum tíðina en þó má finna fáeinar rannsóknir sem hafa verið gerðar erlendis og eina á Íslandi frá árinu 1992 en þar kom í ljós að 7,3% íslenskra karlmannna höfðu keypt vændi einu sinni eða oftár. Allar rannsóknir benda til þess að kaupendur vændis eru venjulegir karlar, komi úr öllum stéttum, öllum aldurshópum, hafa margs konar félagslegan bakgrunn og eru kvæntir jafnt sem ókvæntir.

Ljóst er að aðstöðumunur á milli kaupanda og seljanda er töluverður og val aðila um kaup eða sölu á vændi er annars konar. Á meðan kaupandi vændis hefur val um hvort hann kaupir vændi eða ekki hefur seljandi vændis sjaldnast sama val þar sem oft er vændi stundað vegna neyðar.

Rannsóknir á Norðurlöndunum hafa leitt í ljós að mikil fjölgun hefur orðið á erlendum vændiskonum. Sumar hafa ferðast frjálssar til þess að stunda vændi í þessum löndum á meðan aðrar hafa verið fluttar nauðugar. Það virðist vera svo að ekki séu nógu margar konur á Norðurlöndunum tilbúnar að stunda vændi sem svarar þeirri eftirspurn sem er til staðar. Lítið er vitað um mansal til Íslands, aðeins eitt mál verið viðurkennt sem slíkt af yfirvöldum en þó talið að um talsvert fleiri mál sé að ræða.

Að öllu þessu þarf að huga og má leiða líkur að því að ef kaup verða gerð refsiverð þá muni umfang vændis og mansals ekki verða eins mikið. Vændi verður ekki útrýmt með löggjöf en ef eftirspurn minnkar munu ekki eins margar leiðast út í vændi. Erlendar rannsóknir hafa leitt í ljós að stærsti hluti eftirspurnar eftir vændi séu karlmenn sem “prófi” í fáein skipti en hætti svo að kaupa vændi. Stórnotendur vændis séu tiltölulega fáir og því lítill hluti eftirspurnarinnar eftir vændi. Ef kaup á vændi verða gerð refsiverð má fastlega búast við því að umtalsvert færri “prófi” að kaupa vændi og þar af leiðandi myndi eftirspurnin minnka umtalsvert.